

Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess

Justis- og beredskapsdepartementet

10.10.2019

Deres ref:
19/3040 ELB

Høring - forslag til endringer i straffegjennomføringsloven (bruk av spyttette, pust- og bevegelsessensor i fengselsceller mv.)

Vi viser til departementets høringsbrev 9. juli 2019 med forslag til endringer i straffegjennomføringsloven.

I Dommerforeningen er saken behandlet av foreningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess og fagutvalget for menneskerettigheter.

Forslagene berører ikke dommerne eller domstolene på er slik måte at det er naturlig for Dommerforeningen å ta realitetsstandpunkt. Vi vil likevel bemerke følgende om den menneskerettslige siden:

Forslaget innebærer en utvidelse av hjemmelen for tvangstiltak etter straffegjennomføringsloven § 38, både i form av at det gis hjemmel til bruk av spyttette, og at terskelen for slik bruk, samt bruk av håndjern, transportjern, bodycuff og tilsvarende tvangsmidler som er godkjent av Kriminalomsorgsdirektoratet, senkes. Departementet opplyser at spyttette er «en gjennomsiktig hette som tres over hodet på den innsatte, med et felt ved nedre del av ansiktet som hindrer at det kan sendes spytt ut av hetten». Bruken innebærer at den innsatte samtidig må påføres tvangsmiddel som begrenser muligheten til å fjerne hetten.

I høringsnotatet begrunnes forslaget blant annet med at spytting «kan ramme ansatte, andre innsatte og andre som den innsatte er i nærheten av, eksempelvis under fremstilling til sykehus, i retten mv.», samt at spyttette skal kunne påføres innsatte for å bidra til fellesskap med andre i fengsel som et tiltak for å forhindre isolasjon. Det heter:

En for høy terskel for bruk av de «lettere» tvangsmidlene kan blant annet medføre at innsatte blir sittende på cellen fordi det ikke virker forsvarlig å prøve om han eller hun kan fungere i felleskap.

Om forholdet til EMK uttales det:

Etter omstendighetene kan bruk av tvang være i strid med EMK artikkel 3. Bruk av tvangsmidler kan virke både nedverdiggende og ydmykende for den som blir utsatt for det. For at bruk av spyttette skal være lovlig, må det foretas en avveining mellom den risiko og potensielle skade som foreligger, og det ubehaget den innsatte utsettes for. I Borgarting lagmannsretts dom av 1. mars 2017 og Høyesteretts beslutning 8. juni 2017 er det foretatt en slik avveining mellom risiko for skade og ulempe ved isolasjon for den domfelte.

Departementet mener at lovforslaget er forenlig med EMK slik det er utformet. Kriminalomsorgens adgang til å benytte spyttette skal etter forslaget være begrenset til situasjoner der dette er nødvendig for å avverge fysiske angrep på en person, og angrepet vil være egnet til å vekke frykt, smerte eller annet betydelig ubehag. I tillegg vil det være en forutsetning at mindre inngripende tiltak ikke er nok til å avhjelpe situasjonen, og at hetten brukes med varsomhet. «Vanlig» utidig oppførsel skal ikke gi grunnlag for bruk av tvangsmidler. For innsatte under 18 år stilles det særskilt høye krav til behovet for at tvangsmidler kan benyttes. Bruk av spyttette vil være et inngrep overfor den innsatte. Med de krav til nødvendighet mv. som oppstilles, sammenholdt med den belastning og smittefare som kan ligge i spytting på andre mennesker, er tiltaket godt begrunnet og ikke uforholdsmessig.

Konsekvensene for de innsatte, herunder mulige fysiske og psykiske skadevirkninger, er imidlertid ikke undergitt noen ytterligere redegjørelse.

Utvidelsen innebærer utvidet adgang til inngripende tvangstiltak overfor en sårbar gruppe. Forholdet til Norges menneskerettslige forpliktelser bør i slike tilfeller vurderes særlig nøye. Konkret gjelder det en avklaring i forhold til praksis fra EMD knyttet til EMK artikkel 3 og forbudet mot tortur og annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling og EMK artikkel 8, samt de standarder som følger av FNs regler om tvang mot innsatte i fengsel (Mandala-reglene) og praksis fra Europarådets torturovervåkingskomité CPT.

Med vennlig hilsen

Den norske Dommerforening

Hans-Petter Jahre
lagmann/leder av fagutvalget
for strafferett og straffeprosess

Elizabeth Baumann
lagdommer/leder av fagutvalget
for menneskerettigheter